T Ü R K T A R İ H K U R U M U

BELLETEN

Cilt: XXIX TEMMUZ 1965 Sayı: 115

DEĞERLİ VEZİR GEDİK AHMED PAŞA II. BAYEZİD TARAFINDAN NİÇİN KATLEDİLDİ ?

Ord. Prof. İ. H. UZUNÇARŞILI

XV. asrın ikinci yarısında yetişerek Osmanlı devletinin bilhassa fütuhat sahasında genişlemesine hizmet etmiş olan Gedik Ahmed Paşa'nın neden dolayı öldürülmüş olduğu hakkında bilgi vermeden evvel bu büyük vezirin başarılı ve önemli hizmetlerinden kısaca bahsetmek suretiyle değerini ortaya koymak îcap eder.

Gedik Ahmed Paşa'nın hangi milletten olduğu kesin olarak bilinmemektedir; onun Arnavud veya Rum esir veya devşirmesi olduğu ve yeniçeri ocağından yetişmiş bulunduğu rivayet edilmekte ve bu suretle menşei ve Anadolu Beylerbeyliğine kadar olan hizmeti şimdilik bilinmemektedir.

865 H. (1461 M.) senesinde Fatih Sultan Mehmed'in *Amasra* ile Candar Beyliği ve *Trabzon* İmparatorluğu üzerine yaptığı seferde Gedik Ahmed Paşa'yı Beylerbeyi derecesinde olarak ilk defa görüyoruz.

Fatih Sultan Mehmed'in, *Trabzon* üzerine giderken yolu üzerinde bulunan Akkoyunlu devletine ait *Koyunlu-Hisar*'ın alınmasını emretmesi üzerine bu işe Rumeli Beylerbeyi Şarabdar Hamza Bey memur olmuş ve kaleyi muhasara etmiş ise de Akkoyunlu hükümdarı Uzun Hasan Bey'in göndermiş olduğu kuvvetlere karşı Hamza Bey muvaffak olamıyarak mağlup olmuştu; fakat Hamza Bey'e yardım etmek üzere gönderilen Gedik Ahmed Paşa *Erzincan* civarında Hurşid Bey kumandasındaki Akkoyunlu kuvvetlerini bozmuş ve o sırada gelen ordu ile beraber *Koyunlu-Hisar* alınmıştır.

Gedik Ahmed Paşa, Fatih'in maiyyetinde olarak Arnavutluk seferinde ve Karaman Beyliği işgalinde bulunarak mühim hizmeti görülmüş ve ilk defa Karaman eyaleti valiliğine tâyin edilen Şehzade Mustafa Çelebi'ye Lala (Atabey) tâyin olunmuştur. Ahmed Paşa 1470 senesinde *Eğriboz* seferindeki mühim gayret ve faaliyetinden dolayı vezir olmuş ve yerine Davud Paşa Anadolu Beylerbeyliğine tâyin edilmiştir.

Ahmed Paşa *Alâiye* (Alanya)'yi sulhen elde etmiş (1471) ve onu mütaakıp Karaman oğullarına ait *İçel* taraflarını ele geçirmiş, Akkoyunlu hükümdarı Uzun Hasan'a iltica etmiş olan Pir Ahmed ve kardeşi Kasım Bey'lerle uğraşmış, Şehzade Mustafa Çelebi ile birlikte Akkoyunlu kuvvetlerini bozarak kumandanı Uzun Hasan Bey'in kardeşi Hamza Bey oğlu Yusufca Mirza'yı bir haylı Türkmen emîrleriyle beraber esir etmiştir.

Gedik Ahmed Paşa muhtelif vesilelerden faydalanarak memleketlerinde egemenliklerini muhafaza ve müdafaa etmeğe çalışan Karaman oğulları Pir Ahmed ve Kasım Beylerle sonraları da uğraşarak onların tekrar elde ettikleri *İçel* taraflarını geri almağa muvaffak olduğu gibi 1478 senesinde *Otlukbeli* muharebesinde Osmanlı ordusunun sağ kol kumandanı Şehzade Bayezid'in yanında fedakârane çalışarak karşı taraf kolundaki Uzun Hasan'ın oğlu Uğurlu Mehmed Bey kuvvetlerini bozarak harbin kazanılmasında âmil olmuştur. Rivayete göre bu muharebede kol kuvvetlerini iyice tanzim edemeyen Şehzade Bayezid'i tenkit etmesi sebebiyle Bayezid'le bozuşmuştur.

Karaman valisi Şehzade Mustafa'nın 878 H. (1473 M.)'de vefatı üzerine ehemmiyetine mebni Karaman valiliğine Pâdişahın küçük oğlu *Kastamonu* sancakbeyi Cem Çelebi tâyin edildiğinden Gedik Ahmed Paşa Cem'e de Lala olmuştur. Vezir-i âzam Mahmud Paşa'nın ikinci defaki sadaretten azli üzerine, onun yerine Gedik Ahmed Paşa vezir-i âzam olmuş (1474), bu vazifede iken *Karadeniz*'de Cenevizlilerin sömürgelerinden olan *Kefe*, *Menkûb* ve *Azak* kalelerini almıştır (1475). Ertesi sene *Arnavutluk*'ta *İşkodra*'nın zabtına memur edilen Gedik Ahmed Paşa, gitmek istemediğinden makamından azl ile *Rumeli hisarı*'na hapsedilip yerine Pâdişahın hocası Hızır Bey oğlu Sinan Paşa vezir-i âzam olmuştur (881 H. = 1476 M.).

Bir müddet sonra afvedilen Gedik Ahmed Paşa *Gelibolu* sancakbeyi ve donanma kumandanı (Kaptan-ı derya) tâyin olunarak muhasara edildiği halde zaptedilemeyen *Limni* adasını Venediklilerden almış (1477) ve ertesi sene de Yunan adalarından *Zanta*, *Kefalonya* *Ayamavri* (Santa Marya) adalarını zapt edip *Avlonya* sancakbeyliği de vazifesine ilâve kılınarak o suretle *İtalya* Yarımadasına yakın olan *Avlonya* sahiliyle rabıtasını muhafaza etmek suretiyle *Napoli* kırallığına ait Güney - İtalya'nın istilâsına memur edilmiştir.

Fatih Sultan Mehmed'in *Karadeniz* ve *Akdeniz*'de plânlı bir surette tatbik etmek istediği harekâtta Gedik Ahmed Paşa 1885'de hazırlıklı olarak donanma ile hareket edip Napoli kırallığının Güney - İtalya'daki *Polya sahili*'nde bulunan *Otranto* kalesini muhasara ve zapt etmiştir (11 Ağustos).

Gedik Ahmed Paşa *Otranto*'yu üs yapıp Avlonya ile rabıta tesisi ile daha ileri harekâta hazırlandığı sırada Fatih Sultan Mehmed vefat ederek yerine hükümdar olan II. Bayezid, saltanat dâvasına kalkan ve Bursa'yı zapt eden kardeşi Cem Sultan'a karşı İshak Paşa'nın tavsiyesiyle Gedik Paşa'yı acele dâvet etmişti[1]. Ahmed Paşa geldiği zaman Bayezid, Cem üzerine hareket etmiş olup Gedik Paşa *Yenişehir*'de orduya iltihak etmişti. Gedik Paşa'nın gelişi yapılacak harbin bir zafer başlangıcı olacağı ümidini uyandırarak sevinç hasıl olmuştu.

Gedik Ahmed Paşa evvelce Cem Sultan'ın Lalası bulunması sebebiyle Cem tarafından kendi lehine bir ümit uyanmıştı. Fakat Bayezid'e karşı sadakati hakkında teminat veren Gedik Paşa, Cem kuvvetlerini bozmuş ve onu takip etmiş ise de elde edememiş ve bu suretle Cem Sultan *Suriye*'ye *Memlûk Sultanlığı* topraklarına iltica eylemiştir. Ahmed Paşa, işgal etmiş olduğu *Konya*'ya Sultan Bayezid'in büyük oğlu Abdullah'ı vali bırakmıştır.

Gedik Ahmed Paşa'nın, Cem Sultan'ı, yakalamaması veya yakalayamaması onun hakkında -evvelce lalası olması sebebiyle- Cem taraftarı olup kasden Cem'in kaçmasını temin eylediği hakkında Bayezid'i şüpheye düşürmüşlerdir. Bunun üzerine Sultan Bayezid *Konya Ereğlisi*'nde bulunduğu sırada Gedik Ahmed Paşa'yı *İstanbul'a* çağırarak gelir gelmez sarayda hapis edip öldürmek istemiş ise de vezir-i âzam İshak Paşa ile Hersek-zade Ahmed Paşa'nın kefaletiyle afvetmiştir. Bayezid'i, Gedik Paşa aleyhine tahrik

[1] Gedik Ahmed Paşa'nın avdetinden sonra Napoli kıralı Ferdinand Otranto'yu sulhen alarak taahhüdü hilâfına oradaki muhafız askeri serbest bırakmayıp esir telâkki etmişti. Cem Sultan'ın Rodos şövalyelerine ilticasından sonra dahilî durumu düzelten Sultan Bayezid, Napoli kıralına *Arnavud Belgradlı* (Beratlı) Oğuz oğlu Kasım Bey'i göndererek *Otranto*'da alınan toplarla esirleri istemiş ve bunun için elçiler gidip gelmiş ve Kıral Ferdinand bu hususta tavassutta bulunması için Gedik Ahmed Paşa'ya da mektup göndermiştir. Bu hususta cereyan eden muhabereye dair bk. Belleten (1961), XXV, 100.

eden, pâdişahın büyük îtimadını haiz Hamza Bey-zade Mustafa Paşa olmuştur.

Bu sırada Karaman oğlu Kasım Bey fırsat bularak tedarik ettiği aşiret kuvvetleriyle *İçel* taraflarına gelip Konya valisi Şehzade Abdullah'ı kaçırmış ve şehri muhasara etmiştir. Bu durum üzerine Gedik Ahmed Paşa, Kasım Bey üzerine memur oldu. Fakat hasmı Mustafa Paşa'yı katl ettirmedikçe gitmedi. Gedik Paşa'nın hiyanetinden endişe eden Sultan Bayezid, onu gönderirken rehin olarak oğlunu saraya aldırmıştı.

Kasım Bey, Ahmed Paşa'nın gelmekte olduğunu haber alınca kaçtı. Gedik Paşa, İçel taraflarını geri aldıktan başka *Varsak* türkmenlerini iyice tedip etti. Kasım Bey faaliyetten vaz geçmedi. *Kahire*'de bulunan Cem Sultan'a mektuplar yazarak ekseriyetin kendisine taraftar olduklarını bildirerek onu *Anadolu*'ya dâvet ettiği gibi Gedik Ahmed Paşa'yı da kendisine (yani Cem'e) taraftar göstermişti.

Bu dâvet üzerine Cem Sultan geldi. Gedik Ahmed Paşa'nın maiyyetindeki ümera ve askerden bazıları Cem tarafına geçtiler; bu hal Gedik Ahmed Paşa hakkındaki şüpheyi arttırdı.

Konya'ya doğru gelen Cem'e karşı Pâdişah bizzat hareket etti. Gedik Ahmed Paşa'ya da Şehzade Abdullah'ı *Afyon Karahisar*'a bırakarak kendisinin yanına gelmesini bildirdiğinden Ahmed Paşa o suretle hareket edip *Seyid Gazi*'ye gelmiş olan Pâdişah ordusuna iltihak etti.

Tarihlerde malûm olduğu üzere Cem Sultan mağlup olarak *Rodos* şövalyelerine iltica etti. Cem işinde şövalyelerle anlaşan Sultan Bayezid, bu defa hakkında şüphe ettiği Gedik Ahmed Paşa'dan da kurtulmak istedi.

Fatih Sultan Mehmed'in kanunnâmesinde tahta geçen hükümdarın kardeşlerini öldürmesi hakkındaki maddenin sarahatine rağmen Cem Sultan'ın, babası zamanında sünnet olmak üzere *İstanbul saray*'ına gelip sünnetten sonra Bayezid'in bazı oğullariyle beraber sarayda kalmış olan oğlu Oğuz Han Çelebi'nin hayatına dokunulmamıştı. Bu da anlaşıldığına göre Sultan Bayezid'in, Gedik Ahmed Paşa'dan çekinerek Oğuz Çelebi'nin hayatına dokunamamasından dolayı idi. Bu çocuk büyüyünce herhangi bir tahrik ile saltanat iddiasına kalkabilirdi; bu şehzadeyi bertaraf etmek için Gedik Ahmed Paşa'nın ortadan kalkması zaruri idi.

Gedik Ahmed Paşa gibi tuttuğunu koparan, zaferden zafere koşmuş olan orduda, bilhassa yeniçeriler arasında sevilen, ünlü bir vezirin katli kolay değildi. Asker onun hayranı idi. Bunun için Sultan Bayezid, Cem hâdisesinden sonra 14 Kasım 1482'de vezirler ve maiyyeti ile *Edirne*'ye gitti. Ramazan ayı ve üç gün bayram bittikten sonra ve 6 Şevval 887 (18 Aralık 1482)'de pazartesi gecesi *Edirne*'deki *Yenisaray*'da bir ziyafet tertip ettirdi. Ziyafetin sonunda vezirlere hil'atler giydirilirken ağır sözlerle itham ettiği Gedik Ahmed Paşa'ya da ölüm alâmeti olarak siyah ketenden kaftan giydirildi ve öldürüldü. Kabri *Edirne*'de Sarıca Paşa camii yanındadır.

Fatih devrinin büyük ve muvaffak kumandanı olan Gedik Ahmed Paşa'nın katli *Edirne*'de bir ısyana sebep olmuştur. Ahmed Paşa tab'an sert ve haşin, inatçı ve kindar idi; ordu ve bilhassa yeniçeriler üzerinde büyük bir nüfuzu vardı. Kanaatinden fedakârlık yapmaz, îcabında pâdişaha bile kafa tutardı; bu aksi tabiatını bilen Fatih Sultan Mehmed onun bu haline katlanmış, hizmetini takdir etmiş, hayatına dokunmamıştı.

Aşağıda neşrettiğimiz vesikadan anlaşılacağı üzere şehzadeliği zamanında lalası bulunduğu Cem Sultan'a meyli olduğu veya hiç olmazsa eski efendisine karşı müsamahalı bulunduğu istidlâl olunuyor. *Afyon Karahisar*'da 879 H. (1474 M.) tarihli vakfiyesiyle cami, medrese, imaret ve kütüphanesi vardır[2]. İstanbul'da namına mensup semti ve bir de hamamı ve vakıf dükkân odaları olduğu vakfiyesinde görülüyor.

Sultan II. Bayezid'in hiç sevmeyip îtimad etmediği ve Cem Sultan taraftarı olduğuna katî olarak inandığı Gedik Ahmed Paşa ile kendisinin saltanata geçmesine hizmet eden ve Gedik Ahmed Paşa'nın kayın pederi olan vezir-i âzam ihtiyar İshak Paşa'dan artık kurtulmak zamanı geldiğini kararlaştırarak yukarıda söylediğimiz gibi Cem Sultan'ın şövalyelere ilticasından sonra *Edirne*'deki toplantıda Gedik Ahmed Paşa'yı öldürtüp İshak Paşa'yı da vezir-i âzamlıktan azl ile Selânik'te oturmak üzere tekaüd etmişti[3].

[2] Vakıflar Umum Müdürlüğü eski kayıtlar dairesi *mücedded Anadolu defteri, 9, s. 28.*

[3] İshak Paşa b. İbrahim, II. Murad zamanında hazinedar başılıktan vezir olmuş, Fatih zamanında vezirliği muhafaza ile vezir-i âzam olmuş ve Fatih'in son seferinde İstanbul muhafızı olarak hizmete tâyin olunmuş ise de

Sultan Bayezid, Gedik Ahmed Paşa'yı katlettikten sonra İstanbul muhafızı İskender Paşa'ya bir emir göndererek Gedik'i öldürdüğünü ve kendisinin de *İstanbul sarayı*'ndaki Cem Sultan'ın oğlu Oğuz Han Çelebi'yi boğmak suretiyle sessizce öldürmesini yazmıştır. 887 Şevval sonu (1482 Aralık) tarihini taşıyan Bayezid'in tuğrasını havi mektup aynen şöyledir[4].

Bayezid bin Mehmed Han Muzaffer Daima
(tuğra)

Kulum İskender, biti sana vâsıl olduğu gibi bilesin ki Gediğ'i depeledim. Gerektir ki sen de Cem'in oğlunu mecal vermeyip boğdurasın ki gayet mühimdir, ama bir ahad vâkıf olmaya. Şöyle bilesin alâmet-i şerife üzere îtimad kılasın. Tahriren fî evahir-i şehr-i şevval sene seb'a ve semânîne ve semâne mie

Bi-makam-i
Edirne

Bitide adı geçen Karaman valisi Cem'in oğlu Oğuz Han Çelebi büyük babası zamanında ve 885 H. (1480 M.)'de sünnet edilmek üzere Amasya valisi Bayezid'in bir kısım oğullariyle beraber İstanbul'a getirtilmiş ve geri babasının yanına gönderilmeyerek Bayezid'in oğlu Korkud Çelebi ile beraber sarayda alıkonulmuştu.

İskender Paşa, bir hâdise çıkmasından endişe etmiş olacak ki Oğuz Han'ın boğulması tarafına gidemiyerek şehzadenin başka suretle (zehirlenmek suretiyle) hastalanarak ölümü için tedbir almış ve ancak iki buçuk ay sonra takdim ettiği arîzada Oğuz Han Çelebi'nin 888 Muharrem ayının dokuzuncu gününde (17 Şubat 1483) oğlan hastalığına tutulup ifakat bulmadığı ve ölmek üzere olduğunu Muharrem ayının on dördünde (22 Şubat) bir raporla tesbit olunarak arz etmiş ve raporun sonunda da vefat edecek olursa şehzadenin nereye gömüleceğinin bildirilmesi de yazılmıştır.

Fatih'in ölümü ve yeniçeriler tarafından vezir-i âzam Karamanî Mehmed Paşa'nın öldürülmesi üzerine saltanata dâvet ettiği Bayezid'in ilk vezir-i âzamı olmuş ve 1482'de vezir-i âzamlıktan azlolunup *Selânik* sancağiyle tekaüd edilmiş, 892 H. (1487 M.)'de vefat ederek *İnegöl*'de ismine mensup camiinin avlusuna defnedilmiştir.

[4] Topkapı Sarayı Arşivi, Nr. 11983 A.

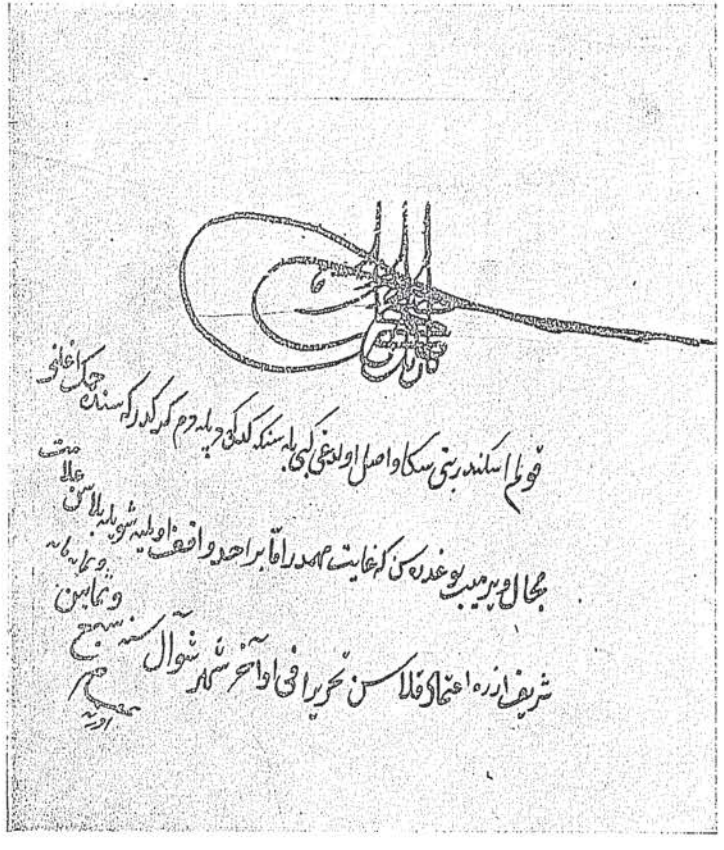
İskender Paşa'nın takdim ettiği mektubun sureti aynen şöyle olup fotoğrafileri makaleye konmuştur[5].

Gıbbiddua arza-i bende-i hakir budur ki karındaşın
oğlu Oğuz Çelebi(yi) Muharrem ayının dokuzuncu gününde
oğlan hastalığı tuttu, hiç asla ve kat'a ifakat
vaki olmadı; âhirete intikali meczum olduğu cihetten
mezkûr ayın on dördünde kaziye tafsiliyle ketb
olunub devletlû sultanıma arz olundu. Baki emir
sultanımındır. Eğer intikal vâki olursa makberesi
yeri tâyin oluna. Baki devlet ve saadet müstahkem bâd

Abdühû el-fakir
İskender el-hakir

Cem Sultan 27 Safer 864 (Aralık 1459) Cumartesi günü *Edirne*'-de doğmuş olup babası öldüğü zaman yirmi üç yaşında bulunuyordu. Büyük oğlu olması muhtemel olan Oğuz Han'ın doğum tarihi belli değildir. Büyük babası zamanında 885 H. (1480 M.) 'de sünnet edildiğine göre en yukarı beş-altı yaşında olacaktır. Oğuz Han Çelebi'nin öldükten sonra defnedilmek üzere *Bursa*'ya mı gönderildiği yoksa *İstanbul*'da mı defnedilmiş olduğu şimdilik malûm değildir.

[5] Topkapı Sarayı Arşivi, Nr. 11983 B.

II. Bayezid'in, Cem Sultanın oğlu Oğuz Hanı boğdurması için İstanbul muhafızı İskender Paşa'ya Edirneden gönderdiği 887 şevval sonu tarihli ferman.

II. Bayezid'in fermanına İskender Paşa'nın verdiği 888 Muharrem tarihli cevabî arîza.